

מסכת תענית – שבוע מספר 16

הלימוד השבועי:

דף כא עמוד א 'אילפא ורבי יוחנן' – כא עמוד ב 'מנה בן פרס'

תוכן הדף

- עוני תמידי או סופי
- נחום איש גמזו
- רקע והקדמה
- אילפא ורבי יוחנן

רקע והקדמה

בעמוד א – שני סיפורים. נסו לנתחם מבחינה ספרותית – עמדו על הפרטים בסיפורים – מה הם מסמלים וכמובן על המסר הכללי. בהמשך – דיון בהגדרת מגיפה.

אילפא ורבי יוחנן

- למי משניהם התכוונו המלאכים, כשאמרו שלאחד מהם קיימת שעתו?
- מה מסמל מעשהו הדרמטי של אילפא, התולה עצמו מראש התורן? מהו סוג הטענה שהוא טוען באמירתו כי יוכל לפשוט כל עניין שבמתניתא דר' חייא ור' הושעיא מהמשנה? על פועלם ראו באנצ' מרגליות
- בהקשר זה ראו את משמעות השם אילפא – בעירובין נג ע"ב רש"י ד"ה ל'אילפא בימה'
- בתחילת הסיפור נראה כי פרישתו של אילפא לעסקים היא לגיטימית. מהי עמדת הסיפור בנושא זה בסופו? מדוע?
- להבנת הדיון ההלכתי בסוף הסיפור ראו כתובות סט עמוד ג' וגיטין יד ע"א – מדוע נבחרה דווקא הלכה זו – במה היא קשורה לסיפור?

עוני תמידי או סופי

- בתוך הסיפור מוזכרת סתירה בין שני פסוקים בדברים פרק טו – מה הסתירה? נסו לישב אותה – היעזרו בפרשנים בקראות גדולות ומדרשים הבאים.

מדרש תנאים דברים טו

ד כתוב אחד אומר אפס כי לא יהיה בך אביון וכת' אחד אומר (טו יא) כי לא יחדל אביון כיצד יתקיימו שני כתובים הללו כשישראל עושין רצונו של מקום אפס כי לא יהיה בך אביון: וכשאינן עושין רצונו של מקום כי לא יחדל אביון: ר' שמעון בן יוחאי אומר במלוה על מנת להשמיט ובמלוה על מנת שלא

להשמיט +]אפס כי לא יהיה בך אביון במלוה על מנת להשמיט ובמלוה שלא על מנת להשמיט]+ כי לא יחדל אביון:

מדרש זוטא שיר השירים א

וכן הוא אומר אפס כי לא יהיה בך אביון (דברים ט"ו ד'), לא יחדל אביון מקרב הארץ (שם שם /דברים ט"ו /י"א). לכך נקראו נכסים, שהן נכסין מזה ונותנים לזה, כיצד יתקיימו שני כתובים אלה, אלא הקב"ה נותן לך נכסים אם אתה עושה מהם צדקה הרי נכסיד קיימים לך, אם יבא עני ויאמר תן לי צדקה ולא נתנה היכנס תחתיו, כי לא יחדל אביון מקרב הארץ

חיי עולם וחיי שעה

- מייוחד לל"ג בעומר - האם הנחת חיי עולם ועיסוק בחיי שעה היא עבירה שיש למות עליה? השוו לסיפור ר' שמעון בר יוחאי ובנו (ובכך תקיימו גם את מצוות היום!) במסכת שבת דף ל"ג ע"ב. (הסיפור מובא גם בספר האגדה)
- ראו כיצד נתפרש ביטוי זה ע"י רבא – כיצד הוא תפס את התפילה? תלמוד בבלי מסכת שבת דף י עמוד א
- רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה! – והוא סבר: זמן תפלה לחוד, וזמן תורה לחוד.

נחום איש גמזו

- כיצד מפרשים התלמידים את ייסוריו של נחום איש גמזו? כיצד מבין אותם הוא עצמו?
 - האם העונש של נחום איש גמזו מידתי?
 - מה המשותף לסיפורי נחום איש גמזו ולמימרות ר' יהודה בשם רב שבדף כ' ע"א?
 - נחום איש גמזו סומך על הנס, בניגוד לרב אדא בר אהבה. בשאלה זו הרחבנו בעבר - נוסף עוד מקור: ספר גבורת ארי על סוגיתנו
- פנו את הכלים ואחר כך פנו מטתי שמובטח לכם וכו'. ואף על גב דאמר אל יעמוד במקום סכנה ואם עושין לו נס מנכים לו מזכותיו, ונפקא ליה מיעקב דאמר קטנתי מכל החסדים, והא אין לך צדיק גדול מיעקב בחיר שבאבות. ואידך הוא סמך על הנס לפנות הכלים תחילה ואחר כך מטותו? ורב אדא בר אהבה קפיד לעיל על רב הונא שעשה לו כיוצא בזה. ואפילו במקום פסידא יתירה יש לומר דודאי לכתחילה אין לעמוד במקום סכנה אפילו צדיק גמור ולסמוך על צדקתו דשמא אין עושין לו נס או מנכין לו מזכותיו דאין לטרוח כלפי שמיא לכתחילה, אבל אם נזדמן לצדיק גמור מקום סכנה ממילא בלי מתכוון כההיא דנחום שהיה מוטל מטתו כבר בבית רעוע בודאי עושין לו נס ואין מנכין לו כלום, הואיל ולא נתכוון לכך, ואפילו אם מאריך ומרחיב לזמן הנס יותר מן ההכרח כמו שאמר 'פנו כלים ואחר כך מטתו' לית לן בה, כיון דמוכרח להתחלת הנס שלא יפול הבית עד שיפנו מטתו כי מאריך ומרחיב לזמן הנס יותר קצת משום פניית הכלים קודם למטתו לית לן בה, כיון דאי אפשר כאן בלא איתרחש ניסא על כל פנים. אין זה מילתא יתירא כולי האי אם ממשיך בידים משך זמן הנס יותר קצת כן נראה לי: